

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

" In my heart I will take my television set with me . I love You . (Suicide note of New York schoolboy , Genero Garcia , who shot himself after his father banned him from watching television " ; Sunday Times, London , 20.2.83 (Roger Silverstone , 1994 ,)

ในวิถีชีวิตประจำวันของเด็ก การชมรายการโทรทัศน์ นับเป็นกิจกรรมที่เด็ก ๆ ชอบทำมากที่สุด จากบทความข้างต้นนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความคลั่งไคล้ของเด็กที่มีต่อการเปิดรับชมรายการทางโทรทัศน์

เด็กส่วนใหญ่จะใช้เวลาส่วนมากเฉลี่ยวันละ 3-4 ชั่วโมง (สายฤดี วรกิจโกศาทร , 2535) ที่จะอยู่หน้าจอโทรทัศน์ ทำให้โทรทัศน์ซึ่งเป็นสิ่งมวลชน ได้กลายเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม ที่ทำหน้าที่ ให้การขัดเกลาทางสังคม ถ่ายทอดความรู้ ความบันเทิง รวมไปถึง ทศนคติ และ ค่านิยมต่าง ๆ ไปสู่ผู้ชมรายการ

ในเรื่องของสื่อโทรทัศน์ นับว่าเป็นสื่อที่แพร่หลาย มีความใกล้ชิดเข้าถึงและ ได้รับความนิยม ในกลุ่มชนทุกเพศทุกวัยทุกระดับการศึกษา เพราะสื่อโทรทัศน์มีความได้เปรียบกว่า สื่อประเภทอื่น ๆ เพราะเป็นสื่อที่รวมเอาคุณสมบัติข้อดีของสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ โดยที่ผู้ชมสามารถได้ยินเสียงจากโทรทัศน์เช่นเดียวกับการฟังวิทยุ ได้เห็นภาพเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับการชมภาพยนตร์ และได้เห็นตัวหนังสือเช่นเดียวกับการอ่านหนังสือพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ จึงเป็นสื่อมวลชนที่สะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน สามารถสื่อความหมาย และ สร้างให้ผู้ชมเกิดจินตนาการร่วมตามไปด้วย

โทรทัศน์ จึงถือได้ว่าเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงมวลชนได้ง่าย เพราะมีอยู่ในทุกครอบครัว ดังจะเห็นได้จากการ ที่สำนักงานสถิติแห่งชาติได้เคยสำรวจจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ในครอบครัวพบว่า คนกรุงเทพฯ มีโทรทัศน์ดูกันทั้งสิ้นถึง 10,598,000 หลังคาเรือน และ บางครัวเรือนมีโทรทัศน์ มากกว่า 1 เครื่องทำให้ มีจำนวนเครื่องรับทั้งสิ้นถึง 12,797,000 เครื่อง (รายงานการสำรวจเกี่ยวกับ สื่อมวลชน วิทยุ - โทรทัศน์ พ.ศ. 2532 , สำนักงาน สถิติแห่งชาติ) นอกจากนั้นความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยี ยังได้มีส่วนที่ช่วยทำให้สถานีโทรทัศน์ สามารถแพร่ภาพไปยังสถานีเครือข่ายที่มีกระจายอยู่ ตามส่วนต่าง ๆ ของประเทศ โดยเปิดโอกาสให้ทุกท้องถิ่น ได้มีโอกาสรับชมรายการ ข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิงจากโทรทัศน์ได้อย่างทั่วถึง

นอกจากโทรทัศน์จะเป็นสื่อมวลชนที่สามารถดึงดูดความสนใจของคนทั่วไป ได้แล้ว เด็กก็ยังเป็นผู้รับสารที่ได้มีโอกาสใกล้ชิดกับโทรทัศน์มากที่สุดอีกกลุ่มหนึ่งในปัจจุบัน นิตดา หงษ์วิวัฒน์ (2527) ได้กล่าวไว้ว่า ภาพและเสียงในจอโทรทัศน์ สามารถสะกดเด็กเล็กแค่เพียงสองขวบไว้ได้ ชะงัดนัก เด็กสามารถจำท่วงทำนองเพลงประกอบหนังการ์ตูนแต่ละเรื่องได้เร็วกว่าเพลงร้องของเด็กเอง หรือ แม้แต่เพลงกล่อมเด็กเสียอีก เด็กอายุสี่ขวบสามารถนั่งจ้องอยู่หน้าจอโทรทัศน์เป็นตั้งเม ด้นานที่สุดถึงสี่ชั่วโมง

พฤติกรรมการดูโทรทัศน์ของเด็กนั้น เริ่มตั้งแต่เมื่อเด็กมีอายุประมาณ 2 ปี เด็กจะ เริ่มรู้จักดูโทรทัศน์ สนใจภาพและเสียงที่เกิดจากโทรทัศน์ และตั้งแต่ช่วงวัย 2 ปีนี้ จนกระทั่งถึงก่อน เข้าโรงเรียน เด็กก็จะมีโอกาสที่ได้ดูโทรทัศน์มากกว่าเด็กในช่วงอายุอื่น ๆ โดยเด็กสามารถมีเวลาดู โทรทัศน์ได้ทั้งวัน เด็กอายุ 2 - 5 ปี จะมีปริมาณการดูโทรทัศน์มากกว่าเด็กอายุ 6 - 11 ปี ส่วนเด็ก ในวัยเรียนนั้น อาจมีเวลาดูโทรทัศน์หลังจากเลิกเรียนแล้วในช่วงบ่ายจนถึงเย็น ซึ่งในช่วงนี้ตามสถานี โทรทัศน์ช่องต่าง ๆ จะมีการออกอากาศรายการประเภทการ์ตูน หรือมีจะนั้นก็เป็นรายการโทรทัศน์ สำหรับเด็ก ละคร และ รายการทั่ว ๆ ไป ส่วนในช่วงเวลา 5 โมง ถึง 6 โมงเย็น จะเป็นช่วงเวลา ที่เด็กดูโทรทัศน์มากที่สุดเพราะเด็กกลับบ้านแล้ว เด็กจะดูโทรทัศน์จนถึงช่วงรับประทานอาหารเย็น และอีกครั้งในช่วงหลังรับประทานอาหารเย็นจนถึงช่วงเข้านอน ส่วนในวันเสาร์อาทิตย์หรือวันหยุด เด็กก็อาจมีเวลาดูโทรทัศน์มากกว่าในวันธรรมดา ถ้าเด็กไม่ได้ทำกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เด็กก็อาจใช้ เวลาทั้งหมดในการดูโทรทัศน์

จากพฤติกรรมดังกล่าวสามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อเด็กในด้านต่าง ๆ ดังที่ Lowery และ DeFleur (1988) ได้กล่าวไว้ว่า

1. ผลกระทบทางด้านร่างกาย (Physical Effect)

เป็นผลกระทบต่อด้านสายตาของเด็ก เมื่อเด็กดูโทรทัศน์ในระยะใกล้เกินไป หรือดูโทรทัศน์ในที่แสงสว่างไม่เพียงพอ หรือทำให้เด็กขาดการเคลื่อนไหวร่างกาย เมื่อดูโทรทัศน์เป็นเวลานานเกินไป

2. ผลกระทบทางอารมณ์ (Emotional Effect)

เด็กที่ดูรายการที่ตื่นเต้น อยู่เป็นประจำอาจส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของเด็ก ทำให้สามารถรับรู้ถึงเนื้อหาที่มีความรุนแรง จนสร้างอารมณ์ความหวาดกลัวให้กับเด็ก

3. ผลกระทบทางสติปัญญา (Cognitive Effect)

โทรทัศน์สามารถช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เมื่อได้ดูรายการที่เป็นประโยชน์ แต่ก็อาจเกิดผลในทางลบ ถ้ารายการนั้นไม่ได้ช่วยพัฒนาให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ หรือขาดการให้ความรู้เกี่ยวกับกระทำที่เป็นจริง

4. ผลกระทบทางพฤติกรรม (Behavioral Effect)

เป็นผลกระทบทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เช่นเด็กเกิดการเลียนแบบ หรือทำตามสิ่งที่ได้พบเห็นจากการดูโทรทัศน์

การชมรายการโทรทัศน์ของเด็ก จึงมีทั้งผลกระทบในด้านบวกและด้านลบ และสาเหตุที่ควรต้องหันมาให้ความสนใจในพฤติกรรมของเด็ก ที่มีต่อการชมรายการโทรทัศน์ ก็เนื่องจากการที่เด็กนั้นถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติ ซึ่งเป็นคำนิยามที่บ่งบอกถึงการให้ความสำคัญแก่เด็กที่กำลังเติบโต อยู่ในปัจจุบันว่า จะเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีส่วนอย่างสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต ความสำคัญของเด็กในด้านที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญจึงทำให้มีความจำเป็นในอันที่จะต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้วคนส่วนใหญ่ในสังคมยังมองไม่เห็นความสำคัญของเด็ก หากแต่ดูเหมือนหนึ่งว่าเด็กกลับถูกจัดลำดับความสำคัญ ไว้ในลำดับสุดท้ายในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นสถาบันในระดับชาติ หรือหน่วยที่เล็กที่สุดในครอบครัว เพราะสภาพสังคมไทยยังให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส ส่วน เด็ก ซึ่งเป็นกลุ่มที่อาวุโสน้อยที่สุดในสังคมจึงมีความสำคัญน้อยลงไปตามลำดับ จะเห็นได้ว่าความสำคัญของเด็กมักจะถูกมองข้ามละเลยไป โดยที่ผู้ที่มีความรับผิดชอบยังไม่ให้ความสนใจอย่างจริงจังกับการพัฒนาเด็ก ทำให้คุณภาพชีวิตของเด็ก และสิ่งที่เด็กได้รับจากสังคมมีความด้อย

กว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็น ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งตัวเด็กเองและสังคมโดยรวม

โทรทัศน์จึงนับเป็นสื่อมวลชนที่มีศักยภาพสูง สามารถดึงดูดความสนใจของเด็ก ได้มาก ดังนั้นจึงควรที่จะต้องมีการใช้สื่อโทรทัศน์ เป็นเครื่องมือให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยควรนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่สามารถเชื่อมต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กจะเห็นได้ว่าจากงานวิจัยของ นรากร ดิทยาน เมื่อ พ.ศ. 2536 ได้กล่าวไว้ว่า - เนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก สามารถช่วยให้เกิดพัฒนาการด้านต่าง ๆ ได้ถึง 4 ด้าน คือ ด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และ ด้านร่างกาย -

สำหรับในต่างประเทศนั้น หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้เห็นถึงความสำคัญของการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น มีศูนย์ผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก (Children 's Television Workshop : CTW) ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเพื่อผลิตรายการที่มีสาระประโยชน์ และมีคุณค่าน่าสนใจเหมาะสมสำหรับเด็ก ซึ่งศูนย์ผลิตรายการสำหรับเด็กนี้เป็นสถาบันของเอกชนที่ไม่ได้มุ่งหวังผลทางธุรกิจ โดยได้รับเงินทุนอุดหนุนทั้ง จากรัฐบาล และเอกชน ประกอบด้วยผู้ดำเนินการที่ทรงคุณวุฒิ และ นักผลิตรายการระดับมืออาชีพ ซึ่งมีผลงานเป็นที่รู้จักกันดีทั่วโลก ร่วมกันผลิตรายการ SESAME STREET หรือ หุ่นมหาสถก ออกอากาศตั้งแต่วันที่ 10 ธันวาคม 1969 นับเป็นรายการดีเด่นที่ประสบความสำเร็จอย่างมากในประวัติศาสตร์ของการออก อากาศในสหรัฐอเมริกา โดยสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ชมทั่วโลกประมาณ 235 ล้านคน จนสามารถชนะเลิศรางวัล EMMY ของสื่อมวลชนในอเมริกา การผลิตรายการดังกล่าวได้รับงบประมาณ จำนวน 160 ล้านบาท ใช้เวลา 18 เดือน ในการทำวิจัย และ ผลิตรายการโดยความเห็นชอบจากประชาชน รวมทั้งสถาบัน คาร์เนกี (Carnegie Corporation) มูลนิธิ ฟอร์ด (Ford Foundation) สำนักงานวิจัยของ สำนักงานเพื่อการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (Bureau of Research of U.S Office of Education) มูลนิธิมาร์เกิ้ล (Markle Foundation) บริษัทกระจายเสียง เพื่อสาธารณชน (Corporation For Public Broadcasting) (สุทธาทิพย์ ศรีวรานนท์ , 2537)

ในส่วนของประเทศไทย บทบาทของรัฐบาลที่มีผลต่อการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนั้น เริ่มต้นจากการที่ได้ มอบหมายให้คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี จัดทำนโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาวปีพ.ศ. 2522 ซึ่งบางส่วนของแผนฉบับนี้ก็ได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) การวางแผนพัฒนาเกี่ยวกับเด็กได้เริ่มกระทำกันอย่างจริงจัง จนแล้วเสร็จเรียบร้อยลง เป็นนโยบาย และแผนพัฒนาเด็กระยะยาว พ.ศ. 2522 (วัย 0 - 14 ปี) แผนแรกของไทย ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลา ที่สหประชาชาติได้กำหนด ให้เป็นปีเด็กสากล โดยจะเห็นได้ว่ารัฐเพิ่งเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการมีแผนพัฒนาเด็กเมื่อไม่นานมานี้เอง

(อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ , 2527)

ในนโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว ปี 2522 ได้กล่าวถึงปัญหาด้าน สื่อมวลชน เกี่ยวกับเด็กไว้ 4 ประเด็นด้วยกันคือ

1. ขาดนโยบายและระบบการใช้สื่อมวลชนให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเด็ก
2. สื่อมวลชนไม่ตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบด้านการพัฒนาเด็ก ยิ่งไปกว่านั้น ยังเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดค่านิยม และสาธิตตัวอย่างพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ให้กับเด็กอีกด้วย
3. ขาดการพัฒนาาระบบสื่อมวลชนที่เปิดโอกาสแก่ผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการผลิตสารรายการ และ กิจกรรมที่ได้มาตรฐานสำหรับเด็ก
4. ผู้บริโภคยังขาดความเข้าใจในอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อเด็กที่ด้อยโอกาสในการเลือกรับบริการ และ ขาดการแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบ ในการจัดรายการที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเด็ก

จากปัญหาดังกล่าว รัฐจึงได้เข้ามากำหนดนโยบายไว้ว่า

1. กำหนดให้สื่อมวลชนมีบทบาทด้านการให้ความรู้ ความเข้าใจด้านพัฒนาการเด็ก และด้านวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แก่บิดามารดา และผู้ปกครอง พร้อมทั้งให้จัดรายการ บันเทิง และความรู้ที่เหมาะสมกับขั้นตอนของพัฒนาการเด็ก
2. เร่งสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการพัฒนารูปแบบ และวิธีการฝึกอบรมเพื่อผลิตผู้จัดรายการสำหรับเด็ก
3. เร่งปรับปรุงและพัฒนารูปแบบวิทยุกระจายเสียง และ วิทยุโทรทัศน์ เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์และอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนวิธีดำเนินการคือ

1. กำหนดสัดส่วนที่เหมาะสมในการจัดเวลา หรือเนื้อหาของสื่อมวลชนในการให้บริการความรู้ที่มีคุณภาพได้มาตรฐานเหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก และ ความรู้ความบันเทิงแก่เด็ก
2. ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องวางมาตรฐานสำหรับสื่อมวลชนในการจัดรายการ หรือ

ผลิตเนื้อหา สารเพื่อการศึกษา และความบันเทิงสำหรับเด็กตามความเหมาะสมกับวัย

3. สร้างหน่วยงานตรวจสอบทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุ โทรทัศน์ พร้อมทั้งงานวิจัยประเมินผล เพื่อปรับปรุงทิศทางและวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะในด้านของการสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาของชาติ ตามระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียง และ วิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2518

4. เร่งปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและกลไกที่ควบคุมสื่อมวลชน พร้อมทั้งจัดให้มีการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

5. สร้างระบบและกลไกการแพร่ข่าวสาร ข้อเสนอเทศให้ทั่วถึงอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะแก่กลุ่มประชาชนที่ยังขาดโอกาสในการรับบริการ

6. สนับสนุนการรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ สำหรับผู้ที่ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อส่งเสริมและควบคุมดูแลด้านคุณภาพด้วย

7. สนับสนุนการรวมกลุ่มผู้บริโภคให้มีบทบาทในการส่งเสริม และ ควบคุมสื่อมวลชน

จากนโยบายของรัฐบาลทั้งหมดนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการที่จะเริ่มใช้สื่อมวลชนเพื่อเอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อเด็ก โดยการให้ทั้งสื่อวิทยุกระจายเสียง และ วิทยุโทรทัศน์ ให้เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาของข้อมูลข่าวสาร

รายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่ประกอบด้วยรูปแบบและเนื้อหาที่หลากหลายประเภท มี ทั้งรายการ ข่าว ละคร สารคดี นิตยสารทางอากาศ รายการส่วนใหญ่ผลิตขึ้นเพื่อกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้ใหญ่ โดยไม่ได้มุ่งเน้นเนื้อหาที่เหมาะสมกับเด็กทุกรายการ ด้วยเหตุนี้จึงมีการผลิตรายการซึ่งมีความเฉพาะเจาะจงขึ้นมาเพื่อ ตอบสนองความต้องการของเด็ก ซึ่งก็คือ รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

การผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กอาจกล่าวได้ว่าได้เริ่มขึ้นมาพร้อม ๆ กับการเกิดสถานีโทรทัศน์ของไทย โดยรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ผลิตในยุคแรก จะมีลักษณะการนำเสนอรายการที่ผสมผสานกันหลายรูปแบบในหนึ่งรายการ เช่น การเล่น เกมส์ การแสดงของเด็ก หุ่นเชิด นาน ๆ ครั้งถึงมีการสาธิต หรือสอนให้ประดิษฐ์สิ่งของ เนื่องจากความไม่พร้อมในหลายด้าน รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กส่วนใหญ่ในอดีตจึงไม่ค่อยประสบความสำเร็จ หรือสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากต้องประสบปัญหา ทั้งในเรื่องเงินทุน และความเชี่ยวชาญของผู้ผลิต

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ผลิตขึ้นในประเทศนั้นอาจมีลักษณะแตกต่างกันไปบ้างตาม รูปแบบของรายการ โดยสามารถจำแนกออกได้เป็น (อรชума ยุทธวงศ์ , 2525)

1. รายการที่เน้นการแสดงออกของเด็ก ๆ โดยอาจจะจัดรายการในรูปแบบของชมรม หรือสโมสร ที่มีกิจกรรมให้เด็กทำ ด้วยการคัดเลือกเด็กให้มาแสดงออกหรือแสดงความสามารถ ในด้านต่าง ๆ อาทิ เช่น การร้องรำทำเพลง เล่นดนตรี ในบางรายการอาจเปิดโอกาส ให้เด็กได้วางแผนงาน และจัดทำรายการเองด้วย
2. รายการวิทยุทัศน์า ซึ่งอาจจะประกอบด้วยรายการย่อย ๆ หลายรายการ เช่น ละครหุ่น ทายปัญหา เล่นเกม เล่านิทานประกอบภาพ สอนวิธีทำกิจกรรมต่าง ๆ ละครสั้น สัมภาษณ์บุคคลเด่น หรืออื่น ๆ
3. รายการละครหรือภาพยนตร์สำหรับเด็ก อาจผูกเป็นเรื่องจบในตอน หรือเป็นเรื่องที่ยาวติดต่อกันเป็นตอน ๆ ไปจนจบ
4. รายการตอบปัญหาความรู้สำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นรายการแข่งขัน ความรอบรู้ของเด็กในสาขาต่าง ๆ
5. รายการอื่น ๆ ที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราวในโอกาสพิเศษต่าง ๆ

จุมพล รอดคำดี (2525) ได้ให้แนวคิดว่า ความต้องการของเด็กที่มีต่อรายการโทรทัศน์มีเช่นเดียวกับบุคคลในวัยอื่น ส่วนในเรื่องของลักษณะความต้องการรายการของเด็กนั้น แต่จะมีลักษณะที่แตกต่างจากคนในช่วงวัยอื่น ๆ โดยสามารถแบ่งได้ตามพัฒนาการของ ช่วงอายุ ได้ดังนี้

1. เด็กที่อยู่ในวัย 3 - 5 ขวบ จะชอบรายการที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับสิ่งแวดล้อมที่เขาพบเห็นอยู่เป็นประจำวัน เนื้อเรื่องดำเนินไปอย่างง่าย ๆ ให้คุณให้โทษ เห็นได้ชัด ไม่สลับซับซ้อนสังเกตได้จากภาพยนตร์การ์ตูนต่าง ๆ จะมีพระเอก ผู้ร้ายอยู่ 2 ตัว ตามล่ากันไปมา หรือไม่ก็เป็นรายการที่มีอิทธิพลบ้างเล็กน้อยโดยที่เด็กในวัยนี้จะมีความช่างฝัน สามารถเล่นคนเดียวได้ ความเข้าใจในคำว่า " เพื่อน " ยังไม่ชัดซึ้งนัก มักพอใจกับคำชมไม่ชอบให้ใครติ

2. เด็กที่อยู่ในวัย 6 - 9 ขวบอาจชอบรายการที่เกี่ยวกับธรรมชาติมากขึ้น และมักชอบสงสัยใน ธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ เนื้อเรื่องก็ยังเป็นไปอย่างง่าย ๆ โดยผู้ผลิตอาจเพิ่มหรือสอดแทรกความเป็นมาของธรรมชาติได้มากขึ้น เด็กในวัยนี้จะชอบให้มีการแสดงออก หรือ การยกยอให้กำลังใจ ส่วนใหญ่จะชอบเรื่อง อิทธิพล และ นิทานต่าง ๆ และการใช้กำลังเข้าต่อสู้กัน ไม่ชอบดูเรื่องยาวมาก ๆ

เมื่อความต้องการของเด็ก มีลักษณะที่เฉพาะเจาะจง จึงทำให้รายการที่เหมาะสม

สำหรับเด็กในแต่ละวัยมีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของเด็กที่จะใช้ประโยชน์จากรายการ โทรทัศน์ที่เพิ่มมากขึ้นมีมากอยู่ จนอาจทำให้เด็กต้องอาศัยชมรายการโทรทัศน์ที่ผลิตขึ้นเพื่อกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ หรือเด็กในวัยอื่น ซึ่งอาจมีเนื้อหาสาระที่เกินกว่าวัยที่เด็กควรจะได้รับ

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่าเมื่อเทียบกับสัดส่วนของประชากรเด็กซึ่ง มีประมาณ 22 % ของจำนวนประชากร ทั้งหมดของไทย (กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2538) ในขณะที่รายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาสำหรับเด็กในหนึ่งสัปดาห์ มีเพียง 26 รายการ จากสถานีโทรทัศน์ 6 สถานี รวมเวลาออกอากาศ ทั้งสิ้นประมาณ 16 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ จากทุกสถานีโทรทัศน์ ดังรายการต่อไปนี้

ช่อง 3	ทุ่งแสงตะวัน	อัศวินน้อย	จ้าวจ้าวเจาะโลก	
ช่อง 5	บันทึกห้วงกะทิ	ตรุษธรรม	กล้าคิดกล้าทำ	ลิตเติ้ลแองเจิ้ลคลับ
	หนูน้อยเที่ยวทั่วไทย	บ้านนี้มีอะไร		
ช่อง 7	เจ้าขุนทอง	ทีนี้มีเพื่อน	หนูทำได้	นักสืบหน้าใส
ช่อง 9	คิทตี้แคท	บันทึกน้อย	เพื่อนแก้ว	ซูเปอร์จิว
	แบบเด็ก ๆ	เพื่อนรักมหัศจรรย์	คิดแล้วทำ	เก่ง เก่ง เก่ง
ช่อง 11	เด็กดี	โลกใบจิ๋ว	เพื่อนของเด็ก	
ไอทีวี	จูเนียร์เวิร์ลด์	ขบวนการเป่ายางฉุบ		

ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือในส่วนของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่มีอยู่เป็นจำนวนที่ค่อนข้างน้อยดังกล่าวนี้นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน ยังเห็นว่าขาดความน่าสนใจเพราะรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เพราะผลิตขึ้นมาจากมุมมองและจุดประสงค์เพื่อสนองความต้องการของผู้ใหญ่คือ ผู้ผลิตรายการ และ ผู้สนับสนุนรายการ

สาเหตุเนื่องมาจากการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กในปัจจุบัน แม้ผู้จัดรายการหลายรายจะมีความตั้งใจ สร้างสรรค์ และมีอุดมการณ์ที่ดีที่ต้องการจะให้รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ยังคงดำเนินต่อไปได้ แต่ก็ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการ ทั้งปัญหาค่าใช้จ่ายในการผลิต ซึ่งมีต้นทุนสูง ผู้อุปถัมภ์รายการ ซึ่งต้องการที่จะให้สินค้าของตนปรากฏอยู่ในรายการให้มากที่สุด ทั้งตัวผู้ผลิตรายการเอง ก็ยังขาดความชำนาญทางด้านเทคนิค วิธีการนำเสนอ รวมไปถึงตัวบุคลากรที่ต้องการจะ ปฏิบัติงานอย่างจริงจัง และอุปสรรคที่ทันสมัยในการผลิต นอกจากนั้นช่วงเวลาในการนำเสนอรายการยังเป็นช่วงที่ไม่ดีสำหรับการเข้าถึงเด็กซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย ทำให้มีโอกาสที่จะได้รับชมน้อย

กว่าที่ควร

จากงานวิจัยของ สุทธาทิพย์ ศรีวรรณ (2537) ได้กล่าวถึงปัญหาต่าง ๆ ที่พบในการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กไว้ว่า ปัญหาสำคัญคือ บุคลากรส่วนใหญ่ยังขาด ประสิทธิภาพในการทำรายการประเภทนี้ เจ้าของบริษัทผลิตรายการเด็ก แห่งหนึ่ง กล่าวไว้ว่า - เคยมีลูกน้องบางคนเขียนบทโทรทัศน์มา ให้ตรวจ เราก็ดู เอ๊ะ ทำไมมันไม่เหมือน เด็กพูดนะ มันเป็นคำพูดของผู้ใหญ่แล้วเรื่องที่เขียนมา ก็เป็นเรื่องที่ค่อนข้างยึดเย็บคนนะพี่ว่า ถึงให้เด็กพูดตาม นั้นมาเล่นตามนั้น มันก็เป็นพฤติกรรม ที่ผิดปกติ ของเด็กนะ มันต้องไม่ใช่เด็กอายุ แค่นี้แน่ ๆ อะไรทำนองนี้ เราเลยต้องแก้ไขไปตามเรื่อง -

ส่วนปัญหาด้านเงินทุนและผู้สนับสนุนรายการ เกียรติสุดา ภิรมย์ ผู้ผลิตรายการเจ้าขุนทอง ทางช่อง 7 ได้กล่าวว่า - คงไม่สามารถจะทำรายการแนวนี้เองได้ เพราะค่าจ้าง ค่าเช่าเวลาออกอากาศก็หนักหนาสาหัสอยู่แล้วเมื่อรวมกับค่าผลิตรายการ ค่าแรงงานของคนทำงาน ก็ถือเป็นภาระใหญ่เกินกำลัง เพราะผู้อุปถัมภ์รายการให้การสนับสนุนโดย จะพิจารณาด้านจำนวน ของผู้ชมรายการเป็นหลัก และมักจะมองว่าเด็กยังไม่มีความรู้ จึงมีการนำเอาสินค้าเด็กหลายชนิด ไปลงโฆษณาผ่านรายการที่กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ปกครอง -

สำหรับผู้ผลิตรายการเด็กอีก รายการหนึ่ง ได้กล่าวถึงปัญหาเรื่องการถูกย้ายเวลาออกอากาศเอาไว้ว่า - รายการของเราเกิดมาจากช่อง 3 ได้เวลาตอนเช้าวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ก็เห็นว่าเป็นเวลาที่เหมาะสม นายเราก็ชอบ เพราะเด็กจะตื่นเช้า แต่พอมีความจำเป็นบางอย่างเกิดขึ้นเราก็ต้องระเห็ดมาอยู่ที่ช่อง 9 ในช่วงเวลาตอนเย็น ๆ อย่างนี้ 5 โมงกว่า เด็ก ๆ ยังอยู่บนรถกันเลย คนดูคงจะน้อยลงไป แต่ก็ยังตื่นที่มีที่ลง ไม่งั้น ก็ไม่รู้จะทำอย่างไรเหมือนกัน -

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการเด็กนั้นสามารถแยก พิจารณาออก ได้เป็น 3 ส่วนด้วยกัน คือ (อรุณา ยุทธวงศ์ , 2525)

1. ปัญหาและอุปสรรคด้านผู้ผลิต

1.1 ลักษณะรายการไม่ดึงดูดความสนใจของเด็กมากพอ

1.1.1 การดำเนินเรื่องราวไม่รัดกุมจับใจ

1.1.2 ผู้แสดง แสดงไม่ดี ไม่น่าเชื่อ แสดงไม่เป็นธรรมชาติ

1.1.3 บทรายการยังมีข้อบกพร่อง

1.1.4 ขาดความรู้ด้านเทคนิคของโทรทัศน์

1.1.5 รายการขาดการนำเสนอที่น่าสนใจ

1.2 ผู้ผลิตขาดความคิดสร้างสรรค์ จัดรายการซ้ำซาก

1.3 ผู้ผลิตไม่มีระบบการทำงานที่ดีพอ

2. ปัญหาและอุปสรรคด้านสถานีโทรทัศน์

2.1 สถานีไม่เห็นความสำคัญของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

2.2 สถานีและอุปกรณ์ไม่เพียงพอ

2.3 บุคลากรของสถานีขาดความรู้ความสนใจ

3. ปัญหาและอุปสรรคจากปัจจัยอื่น ๆ

3.1 ผู้สนับสนุนรายการ

3.2 การโฆษณา

3.3 การใช้รายการเด็กเป็นเครื่องมือทางการค้า

จากปัญหามากมายเหล่านี้ ทำให้เป็นการยากที่จะผลิตรายการให้ออกมามีคุณภาพดี จนปรากฏว่าในจำนวนรายการสำหรับเด็กที่มีอยู่ ปัจจุบันได้ลดจำนวนเหลือน้อยลงไปทุกที ส่วนรายการที่ยังคงผลิตอยู่ ก็มุ่งมันทำรายการเพื่อให้อยู่รอดได้ โดยการลดต้นทุนการผลิต และการหาผู้สนับสนุนรายการให้ได้ โดยมองข้ามหรือให้ความสำคัญกับความต้องการที่แท้จริงของเด็กไป

รูปแบบและเนื้อหาของรายการนับว่าเป็นส่วนสำคัญอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้เพราะเป็นช่องทางในการถ่ายทอดสารไปยังผู้รับสารซึ่งก็คือ เด็ก ความสำคัญจึงอยู่ที่ว่าทำอย่างไรผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กจึงจะมีวิธีการเสนอรูปแบบและเนื้อหาให้มีความน่าสนใจ และ น่าติดตามชม การผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ด้วยเหตุนี้จึงมีการศึกษาหาความเข้าใจถึงความพึงพอใจ จากมุมมองของเด็ก เพื่อที่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กจะสามารถผลิตรายการที่ตรงกับความพึงพอใจของเด็กได้เป็นอย่างดี ซึ่งเท่ากับเป็นการใช้สื่อโทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อสารมวลชนที่มีศักยภาพสูง ให้เกิดประโยชน์สูงสุดภายใต้ความพึงพอใจทั้งของผู้ผลิตรายการ (ผู้ส่งสาร) และ เด็ก (ผู้รับสาร) จึงควรต้อง

ศึกษาวิจัย เพื่อหาข้อสรุปถึงความพึงพอใจ ของเด็กแต่ละกลุ่มอายุ ที่มีต่อลักษณะเนื้อหาและรูปแบบ การนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจลักษณะเนื้อหา และ รูปแบบการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก
2. เพื่อศึกษาถึงความพึงพอใจของเด็กที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศทางสถานี โทรทัศน์ ช่อง 3 ช่อง 5 ช่อง 7 และ ช่อง 9
2. ศึกษาเด็กนักเรียนชายหญิงในกลุ่มอายุระหว่าง 7 - 11 ปี

นิยามศัพท์

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบของเด็กอันเกิด จากการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการที่มีของเด็กได้

ประโยชน์ หมายถึง สิ่งที่เด็กได้รับจากการเปิดรับชม รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ เนื้อหาที่ให้ความพึงพอใจทันทีในเชิงการบริโภค (Consumatory) คือ สิ่งที่จะช่วยให้ความบันเทิง สนุกสนาน และ ลดความไม่รู้หรือไม่แน่ใจของเด็ก ที่เกี่ยวข้องกับความสนใจส่วนตัว ส่วนลักษณะที่ 2 คือ เนื้อหารายการที่ใช้ประโยชน์เป็นเครื่องมือในการช่วยตัดสินใจ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ และ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน (Instrumental)

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก หมายถึง รายการที่นำเสนอทางสถานีโทรทัศน์ประเภท Free T.V. ในประเทศไทย โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็ก มีเนื้อหา รายการ ที่ให้สาระ ความรู้ และ ความเพลิดเพลินแก่เด็ก

เนื้อหาของรายการ หมายถึง เรื่อง ที่นำเสนอในรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก แบ่งลักษณะเนื้อหา ออกได้เป็นดังนี้ วิทยาศาสตร์ ภาษา คณิตศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สังคม กีฬา ดนตรี ศิลปะ ประดิษฐ์ โภชนาการ ข่าว เหตุการณ์ปัจจุบัน ความรู้รอบตัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว ธรรมชาติ คุณธรรม ศิลปะวัฒนธรรม ความเป็นไทย สถานที่ท่องเที่ยว ต่างจังหวัด ต่างประเทศ ผู้ใหญ่หรือเด็กที่เป็นตัวอย่างที่ดี

รูปแบบของรายการ หมายถึง วิธีการเสนอเนื้อหาของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก โดยแบ่งได้เป็น 6 ลักษณะคือ

- สัมภาษณ์ พูดคุย (Interview or Talk Show)
- เกม แข่งขัน ตอบปัญหา (Game Show or Quiz Show)
- ข่าว สารคดี (News or Feature)
- การแสดงของเด็ก (Show)
- ละคร หรือ หุ่น (Play , Puppet)
- สาธิต การสอน (Demonstration)

เด็ก หมายถึง ประชากรที่คัดเลือกมาใช้ในการศึกษานี้จะเป็นเด็กนักเรียนชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 7-11 ปี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กให้เหมาะสมและสอดคล้องกับ ความต้องการ ความพึงพอใจ รวมถึง พัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก
2. ทดสอบแนวคิด Uses and Gratification กับกลุ่มเด็กอายุ 7 - 11 ปี